

Zapiski bibliograficzne

ZIEMIE ZACHODNIE

EUZEBIUSZ BASIŃSKI: Na piastowskim szlaku. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1960, s. 244.

Książka powyższa jest popularno-naukowym *compendium* Ziem Zachodnich i spraw z nimi najściślej związanych.

Autor, wybitny publicysta polski, wyzyskał najnowszą literaturę naukową z zakresu historii, ekonomii, socjologii, kultury Ziem Zachodnich oraz stosunków polsko-niemieckich.

Poszczególne rozdziały książki dotyczą: historii regionów ZZ (ze szczególnym uwzględnieniem zmagañ ludności polskiej z germanizacją), sytuacji gospodarczo-ludnościowej tych ziem w organizmie III Rzeszy, rozwoju kultury, rolnictwa, przemysłu po r. 1945 oraz zagadnień związanych z granicą na Odrze i Nysie (powstanie NRD — pierwszego w dziejach państwa niemieckiego, które utrzymuje z Polską stosunki oparte na wzajemnej pomocy i przyjaźni, przejawy rewizjonizmu zachodnioniemieckiego, działalność polskich ośrodków polonijnych na rzecz polskiej granicy zachodniej).

Podstawowe tezy książki można by ująć następująco: 1) całkowita integracja Ziem Zachodnich, po 15 latach ich powrotu do Polski, jest faktem dokonany, 2) proces ten, bez precedensu w historii, mógł się dokonać dzięki wytrwałości i nieugiętej postawie ludu polskiego walczącego przez wieki z naporem niemieckim, 3) zdumiewająca łatwość i głębokość przemian zaszytych na tych ziemiach jest również wynikiem słabości populacyjnej, gospodarczej i kulturalnej tzw. niemieckiego Wschodu.

„KOMUNIKATY MAZURSKO-WARMIŃSKIE”. Kwartalnik, nr 4/1960. Stacja Naukowa Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie, Olsztyn 1960, s. 175.

W dziale artykułów zamieszczono następujące prace: S. Flisa, Dżuma na Mazurach i Warmii w latach 1708—1711; J. Jasińskiego, Z zagadnień Wiosny Ludów na Warmii; T. Cieślaka, Dwa kalendarze mazurskie z 1935 roku. Artykuł J. Jasińskiego, traktujący o zagadnieniach nie opracowanych dotąd przez historiografię polską, dotyczy przebiegu wydarzeń z okresu Wiosny Ludów na Warmii od rewolucji marcowej 1848 do wyborów 1849 r. Jak stwierdza autor, zjawiskiem charakterystycznym dla tego okresu jest wzrost sympatii dla sprawy polskiej na Warmii, jakkolwiek nie można stwierdzić aktywnego włączania się w dążenia ogólnopolskie.

W dziale materiałów opublikowano dwa artykuły: J. Maciejewskiej, Przyczynki do historii Piszca oraz S. Wiśniewskiego, Rozwój sieci szkół podstawowych w latach 1945—1960 na terenie powiatu ostródzkiego.

Cenne artykuły zawiera kronika naukowa, a przede wszystkim W. Ogrodzińskiego, Dorobek wydawniczy woj. olsztyńskiego w zakresie humanistyki w latach 1945—1960 oraz L. Pelczarskiego i D. Wanica, Z życia Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie (artykuł opublikowany w związku z 10-leciem istnienia tej uczelni).

„Z DZIEJÓW KOSZALINA”. Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddziały w Słupsku, Złotowie, Koszalinie. Biblioteka Słupska t. 7. Wydawnictwo Poznańskie. Poznań—Słupsk 1960, s. 114.

Kolejny tomik popularnej „Biblioteki Słupskiej” zawiera szkice historyczne dotyczące dziejów Koszalina do XVIII w., opis zabytków oraz rozważania na temat herbu i pieczęci tego miasta.

H. Janocha szkicuje pradzieje powiatu koszalińskiego, a W. Kowalenko w obszernej rozprawie pt. Ko-

szalin średniowieczny przedstawia powstanie i rozwój tego miasta. Autor stwierdza, że w XVI w. ludność okolic Koszalina mówiła powszechnie po kaszubsku, mimo wielu upokorzeń i ograniczeń. K. Śląski w kolejnym szkicu o Bogusławie II podkreśla wpływy polskie na Pomorze w okresie panowania tego księcia. Kontynuacją niejako powyższych prac jest artykuł Z. Gręźlikowskiego pt. Początki panowania Bogusława X na Pomorzu Zachodnim i spór z Koszalinem. Tenże autor omówił klęski elementarne (epidemie dżumy, pożary) w Koszalinie od XVI do XVIII w.

W skład powyższego tomiku ponadto wchodzi artykuły: J. Szweji, Zabytkowa zabudowa miasta Koszalina; M. Gumowskiego, Koszalin — jego herb i pieczęcie; E. Buczaka, Koszalin polski.

„SZCZECIN”. Miesięcznik Pomorza Zachodniego, zeszyt 12/1960. Wydaje: Prezydium Rady Okręgu TRZZ i Szczecińskie Towarzystwo Naukowe. Szczecin 1960.

Powyższy numer wymienionego czasopisma poświęcono przedstawieniu utworów literatów szczecińskich. Na zeszyt składają się utwory poetyckie (wiersze H. Piotrowskiego i E. Raizmana), prozaiczne (opowiadania B. Słomki), dramatyczne (I. G. Kamińskiego „Miłość przyjdzie z inkwizytorem”; fabuła dramatu oparta na znanej powieści historycznej tego autora „Czerwony Sokół”), krytyka literacka oraz, jak zawsze, notatnik „Szczecina” (wspomnienia o F. Gilu i artykuły napisane z okazji 15-lecia pracy szczecińskiej rozgłośni Polskiego Radia).

W numerze tym zamieszczono również tłumaczenia utworów dwóch pisarzy NRD, Ericha Fabiana i Ehma Welka, co jest widomym znakiem współpracy nawiązanej w ub. r. przez środowisko literackie Szczecina z literatami Rostocku.

EDWARD WICHURA-ZAJDEL: Śląski medalier — Jan Wysocki, Śląski Instytut Naukowy w Katowicach. Biblio-

teczka wiedzy o Śląsku (seria: Plastyka, nr 1), Katowice 1961, s. 50.

Jest to pierwszy w literaturze polskiej szkic biograficzny wybitnego artysty śląskiego, Jana Wysockiego, który od 1923 do 1939 r. był kierownikiem Państwowego Instytutu Sztuk Plastycznych w Poznaniu, po wojnie zaś kontynuował swoją pracę artystyczną i pedagogiczną w Katowicach, otrzymując w r. 1956 nagrodę plastyczną tego miasta oraz kilka wysokich odznaczeń państwowych.

Autor szkicu, poza biografią prof. Wysockiego, dokonuje analizy dzieł plastycznych oraz podaje wykaz prac medalierskich.

Broszura powyższa, obok swego pionierskiego znaczenia, jest niewątpliwie ważnym przyczynkiem do dziejów sztuki śląskiej.

RICHARD HISCOCKS: Progress East of the Oder Neisse. „The World Today” nr 11, 1960 s. 491—500.

Artykuł na wstępie podaje stan gospodarki, jaki zastała Polska obejmując Ziemię Zachodnie. Zniszczenia spowodowane wojną były ogromne. Większość zakładów przemysłowych, domów mieszkalnych było zburzonych, podobnie też większość ziemi uprawnej leżała odłogiem. Trzeba więc docenić wkład poczyniony przez Polskę, aby doprowadzić te obszary do stanu obecnego. Autor posługuje się danymi statystycznymi, porównuje stan gospodarki na ZZ obecnie ze stanem przedwojennym. Dane demograficzne wykazują największy przyrost naturalny w Polsce właśnie na tych obszarach. Wraz ze wzrostem ludności następuje rozwój przemysłu w skali dotychczas niespotykanej. Powstają zakłady przemysłowe zupełnie nowe, a zarazem następuje rozbudowa i modernizacja istniejących już zakładów. Ziemię Zachodnie są terenem intensywnych poszukiwań geologicznych, miejscem tworzenia nowych kopalń i hut. Nowe stocznie w odzyskanych portach pod względem budowanego tam tonażu mogą konkurować ze stoczniami zagranicznymi. Omawiając problemy rolnictwa na ZZ

autor przedstawia sukcesy i trudności gospodarki rolnej. Rozwój zachodnich obszarów Polski uwidacznia się również

w rozbudowie szkolnictwa od podstawowego do wyższego.

Zestawił W. T.

NIEMCY W DOBIE IMPERIALIZMU

Opracowania dotyczące całego okresu

ERNST FRAENKEL: Historische Vorbelastrungen des deutschen Parlamentarismus. „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte”, R. 8, 1960, nr 4, s. 323—340.

Autor usiłuje odpowiedzieć na pytanie dlaczego w przeszłości w Niemczech system parlamentarny napotykał na tak duże trudności. Odpowiedzi na powyższe pytanie szuka autor wyłącznie w zagadnieniach historyczno-prawnych, co należy uznać za niewystarczające. Fraenkel wyciąga też pewne wnioski na przyszłość, gdy stwierdza, że w Niemczech system parlamentarny utrwali się tylko w takim wypadku, jeżeli uda się odmitologizować pojęcie narodu a pojęcie państwa wyrwać z kręgu pojęć mistycznych.

Niemcy bismarkowskie

WALTER BUSSMANN: Europa und das Bismarckreich. „Jahrbuch der Albertus-Universität zu Königsberg”, t. 10, 1960, s. 155—175.

Artykuł Bussmanna, pierwotnie wygłoszony w formie referatu w Berlińskim Towarzystwie Historycznym w ramach cyklu: „Zjednoczone Niemcy jako problem historii Europy”, nie wnosi nowych elementów do zagadnienia określonego w tytule.

WERNER FRAUENDIENST: Preussen-Deutschlands Beziehungen zu Russland. „Jahrbuch der Albertus-Universität zu Königsberg”, t. 10, 1960, s. 124—154.

Frauendienstowi chodzi o zbadanie czy rozpowszechniona w historiografii teza o przyjaźni prusko-rosyjskiej jako rękojmi bezpieczeństwa Niemiec, jest uzasadniona. Po pobieżnym przeglądzie całej historii stosunków prusko-rosyjskich Frauendienst dochodzi do wniosku, że powyższa teza jest nieuzasadniona. Zdaniem autora stosunki między oby-

dwoma krajami nigdy nie były oparte na rzeczywistym i pełnym zaufaniu, lecz nie było też między nimi śmiertelnej wrogości.

Niemcy wilhelmińskie

PETER G. THIELEN: Die Marginalien Kaiser Wilhelms II. „Welt als Geschichte”, R. 20, 1960, nr 4, s. 249—259.

Artykuł jest przyczynkiem do wyjaśnienia spornej ciągle jeszcze kwestii tzw. „osobistych” rządów Wilhelma II. Thielen wykazuje na podstawie szeregu przykładów, że uwagi kreślone przez Wilhelma II na marginesach różnych dokumentów nie były respektowane przez ministrów i nie miały wpływu na decyzję rządu, który często nie informował nawet Wilhelma II o wielu istotnych posunięciach. Stąd też uwagi Wilhelma II, stwierdza autor artykułu, nie mają większego znaczenia wykraczającego poza jego osobę.

DIETER FRICKE: Zur Militarisierung des deutschen Geisteslebens im Wilhelminischen Reich. Der Fall Leo Arons. „Zeitschrift für Geschichtswissenschaft”, R. 8, 1960, nr 5, s. 1069—1107.

Fricke napisał bardzo interesujący przyczynek do sytuacji wewnętrznej Rzeszy wilhelmińskiej. Pokazał mianowicie na przykładzie tzw. sprawy Aronsa (docenta Uniwersytetu Berlińskiego, którego rząd pruski chciał usunąć z uniwersytetu za przynależność do SPD), jak biurokracja pruska ograniczała autonomię uniwersytetu, bronioną przez niektórych liberalnych profesorów.

Republika Weimarska

ERWIN TOPF: Wer stürzte Brüning? Hintergründe einer Intervention. „Der Monat”, R. 13, 1960; nr 147, s. 41—49.

Topf porusza dotychczas jeszcze w